

משתה בלשאצר והכתובת המסתורית

דניאל ה

<p>(א)בלשאצר המלך עשה סעודה גדולה לאלף עבדיו ואל מול האלף, יין שותה (ב) בלשאצר ציוה בטעם היין להביא את כלי הזהב והכסף שהוציא נבוכדנצאר אביו מן ההיכל אשר בירושלים, וישתו בהם המלך וגדוליו, נשיו ופלגשיו (ג) אז הביאו את כלי הזהב אשר הוציאו מן היכל בית האלוהים שבירושלים ושתו בהם המלך וגדוליו, נשיו ופלגשיו (ד) שתו היין ושבחו את אלוהי הזהב והכסף, הנחושת, הברזל העץ והאבן</p>	<p>(א) בַּלְשַׁאצַּר מֶלֶכָא עֲבַד לְחַם רַב לְרַבְרַבְנוּהִי אֶלְף וְלִקְבָּל אֶלְפָא חֲמֵרָא שְׂתָה: (ב) בַּלְשַׁאצַּר אָמַר בְּטַעַם חֲמֵרָא לְהִיִּתְהִי לְמֵאנֵי דְהֵבָא וְכֶסֶף דִּי הִנְפִיק נְבוּכַדְנֶצַּר אֲבוּהִי מִן הִיכְלָא דִּי בִירוּשָׁלַם וַיִּשְׁתֹּן בְּהוֹן מֶלֶכָא וְרַבְרַבְנוּהִי שְׁגַלְתָּה וְלַחֲנַתָּה: (ג) בְּאֲדִין הִיִּתְיוּ מֵאנֵי דְהֵבָא דִּי הִנְפִיקוּ מִן הִיכְלָא דִּי בֵּית אֱלֹהָא דִּי בִירוּשָׁלַם וְאִשְׁתִּיו בְּהוֹן מֶלֶכָא וְרַבְרַבְנוּהִי שְׁגַלְתָּה וְלַחֲנַתָּה: (ד) אִשְׁתִּיו חֲמֵרָא וְשִׁבְחוּ לְאֱלֹהֵי דְהֵבָא וְכֶסֶף נְחֹשֶׁא פְרָזְלָא אֶעָא וְאֲבָנָא</p>
<p>(ה) בה בשעה יצאו אצבעות יד אדם וכותבות מול הנברשת על הסיד של כותל היכל המלך והמלך רואה את פס היד הכותבת. (ו) אז המלך זיוו השתנה ורעיונותיו הבהילוהו וקשרי חלציו מותרים (נתקים) וברכיו זו לזו נוקשות</p>	<p>(ה) בַּה שְׁעַתָּה <נִפְקוּ> נִפְקָה אֶצְבָּעוֹן דִּי יַד אָנְשׁ וְכְתָבָן לִקְבָּל נְבִרְשֵׁתָא עַל גִּירָא דִּי כְּתַל הִיכְלָא דִּי מֶלֶכָא וּמֶלֶכָא חֲזָה פֶּס יְדָה דִּי כְּתָבָה: (ו) אֲדִין מֶלֶכָא זִיוְהִי שְׁנוּהִי וְרַעִיוֹנָהִי יְבַהֲלוּהָ וְקִטְרֵי חֲרָצָה מִשְׁתְּרִין וְאֲרַכְבְּתָה דָא לְדָא נִקְשׁוֹן:</p>
<p>(ז) קורא המלך בכח להביא את האשפים הכשדים והגוזזרים. עונה המלך ואומר לחכמי בבל שכל אדם שיקרא כתב זה ופשרו יודיעני, ארגמן ילבש, ורביד של זהב על צווארו ובשליש המלכות ישלוט (ח) אז באים כל חכמי המלך ולא יכולים לקרא הכתב ולהודיע פשרו למלך (ט) אז המלך בלשאצר נבהל מאוד וזיוו השתנה עליו וגדוליו מתבלבלים</p>	<p>(ז) קִרָא מֶלֶכָא בְּחֵיל לְהַעֲלָה לְאִשְׁפִּינָא <כַּשְׂדִּיא> כְּשִׂדְאֵי וְגִזְרִינָא עֲנָה מֶלֶכָא וְאָמַר לְחַכְמֵי בָּבֶל דִּי כָּל אָנְשׁ דִּי יִקְרָה כְּתָבָה דְנָה וּפִשְׁרָה יִחַוְנְנִי אֶרְגָּמָא וְלַבֶּשׂ <וְהַמוֹנְכָא> וְהַמְנִיכָא דִּי דְהֵבָא עַל צוּאָרָה וְתַלְתֵּי בְּמַלְכוּתָא יִשְׁלֹט: (ח) אֲדִין <עַלְלִין> עַלְיִן כָּל חַכְמֵי מֶלֶכָא וְלֹא כְּהִלִּין כְּתָבָא לְמִקְרָא <וּפִשְׁרָא> וּפִשְׁרָה לְהוֹדְעָה לְמֶלֶכָא: (ט) אֲדִין מֶלֶכָא בַּלְשַׁאצַּר שְׂגִיָא מִתְבַּהֵל וְזִיוְהִי שְׁנִין עֲלוּהִי וְרַבְרַבְנוּהִי מִשְׁתַּבְּשִׁין</p>
<p>(י) לעומת דברי המלך וגדוליו, באה המלכה אל בית המשתה עונה המלכה ואומרת: המלך לעולמים חיה אל יבהילוך רעיונותיך וזיווך אל ישתנה (יא) יש אדם במלכותך אשר רוח אלהים קדושים בו ובימי אביך נמצאה בו נהרה ושכל, וחכמה כחכמת האלוהים, והמלך נבוכדנצאר אביך הקימו כרב חרטומים, אשפים כשדים קוסמים – אביך המלך (יב) כיוון שרוח יתירה ומדע ושכל לפתור חלומות, ולהתיר חידות ולהתיר קשרים – נמצאו בו בדניאל אשר המלך שם שמו בלטשאצר, עתה יקרא דניאל ואת הפשר יגיד</p>	<p>(י) מִלְפָּתָא לִקְבָּל מֵלֵי מֶלֶכָא וְרַבְרַבְנוּהִי לְבֵּית מִשְׁתָּנָא <עַלְלַת> עַלְת עֲנַת מִלְפָּתָא וְאִמְרַת מֶלֶכָא לְעַלְמִין חֲיֵי אֵל יְבַהֲלוּךְ רַעִיוֹנְךָ <וּזִיוֹיךְ> וְזִיוֹיךְ אֵל יִשְׁתְּנוּ: (יא) אִיתִי גְבַר בְּמַלְכוּתְךָ דִּי רוּחַ אֱלֹהִין קְדִישִׁין בַּה וּבִיּוֹמֵי אֲבוּךָ נְהִירוּ וְשְׁכַלְתְּנוּ וְחַכְמָה כְּחַכְמַת אֱלֹהִין הִשְׁתַּכַּחַת בַּה וּמֶלֶכָא נְבִכְדַּנְצַר אֲבוּךָ רַב חֲרַטְמִין אִשְׁפִּין כְּשִׂדְאִין גְּזָרִין הִקְיָמָה אֲבוּךָ מֶלֶכָא: (יב) כָּל קָבֶל דִּי רוּחַ יִתִּירָה וּמְנַדַּע וְשְׁכַלְתְּנוּ מְפִשֵׁר חֲלָמִין וְאַחֲוִית אַחֲדָן וּמִשְׁרָא קִטְרִין הִשְׁתַּכַּחַת בַּה בְּדַנְיָאֵל דִּי מֶלֶכָא שָׁם שְׁמָה בַּלְטַשְׂאֶצַּר כְּעוֹן דְּנִיָּאֵל יִתְקַרֵּי וּפִשְׁרָה יִהְיֶה: פ</p>
<p>(יג) אז דניאל הובא לפני המלך, ענה המלך ואמר לדניאל אתה הוא דניאל מבני גלות יהודה, אשר</p>	<p>(יג) בְּאֲדִין דְּנִיָּאֵל הֶעַל קְדָם מֶלֶכָא עֲנָה מֶלֶכָא וְאָמַר לְדַנְיָאֵל <אַנְתָּה> אַנְתָּה הוּא דְנִיָּאֵל דִּי מִן בְּנֵי גְלוּתָא דִּי</p>

<p>הביא אבי המלך מיהודה? (יד) ושמעתי עליך כי רוח אלוהים בך, ונהרה ושכל וחכמה יתירה נמצאת בך (טו) וכעת הובאו לפני החכמים האשפים כדי שיקראו כתב זה, ופשרו יודיעוני, ולא יכולים להודיעני את פשר הדבר (טז) ואני שמעתי עליך שתוכל לפתור פתרונו ולהתיר קשרים. עתה, אם תוכל לקרא הכתב ולהודיעני פשרו, ארגמן תלבש ורביד של זהב על צווארך ובשליש מלכות תשלוט.</p>	<p>יהוד די היתי מלכא אבי מן יהוד : (יד) ושמעת <עליך> עלך די רוח אלהין בך ונהירו ושכלתנו וחכמה יתירה השתכחת בך : (טו) וכעו העלו קדמי חכימיא אשפיא די כתבה דנה יקרון ופשרה להודיעתני ולא כהלין פשר מלתא להחניה : (טז) ואנה שמעת <עליך> עלך די <תוכל> תיכול פשרין למפשר וקטרין למשרא כען הן <תוכל> תפול כתבא למקרא ופשרה להודיעתני ארגונא תלבש <והמונכא> והמניכא די דהבא על צוארך ותלתא במלכותא תשלט : פ</p>
<p>(יז) אז עונה דניאל ואומר לפני המלך מתנותיך לך יהיו, ומשאותיך לאחר תן, אבל את הכתב אקרא למלך ואת פשרו אודיענו (יח) אתה המלך, האל העליון, נתן מלכות וגדולה וכבוד והדר לנבכדנצאר אביך (יט) ומהגדולה אשר נתן לו כל העמים, האומות והלשונות היו יראים ומפחדים מלפניו, את אשר היה רוצה- היה ממית, ואת אשר היה רוצה- היה מחיה, את אשר היה רוצה- היה משפיל (כ) וכאשר רם לבבו ורוחו חזקה להזיד- הורד מכס מלכותו ואת הכבוד העבירו ממנו. (כא) ומן בני האדם גורש ולבבו לחיה דמה ועם ערודים מגורו, עשב כשוורין יאכילוהו, ומטל השמים גופו ירטב עד שידע כי שליט האל העליון במלכות האדם ואת מי שירצה יקים עליה.</p> <p>(כב) ואתה בנו בלשצאר, לא השפלת לבבך, למרות שידעת כל זה. (כג) על אדון השמים התרוממת ואת כלי ביתו הביאו לפניך, ואתה וגדולך, נשיך ופולגשך יין שותים בהם ולא להי הכסף והזהב הנחשת והברזל, העץ והאבן אשר אינם רואים ואינם שומעים ואינם יודעים- שבחת ואת האלוה שנסמתך בידו וכל דרכיך לו – לא הדרת. (כד) אז מלפניו נשלחה פס היד והכתב הזה נרשם</p>	<p>(יז) באדין ענה דניאל ואמר קדם מלכא מתנתך לך להון ויבזבנתך לאחרן חב ברם כתבא אקרא למלכא ופשרא אהודיענה : (יח) <אנתה> אנת מלכא אלהא <עליא> עלאה מלכותא ורבותא ויקרא והדרה יהב לנבכדנצאר אביך : (יט) ומן רבותא די יהב לה כל עממיא אמיא ולשניא הון <זאעין> זיעין ודחלין מן קדמוהי די הנה צבא הנה קטל ודי הנה צבא הנה מחא ודי הנה צבא הנה מרים ודי הנה צבא הנה משפיל : (כ) וכדי רם לבבה ורוחה תקפת להזדה הנחת מן פרסא מלכותה ויקרה העדיו מנה : (כא) ומן בני אנשא טריד ולבבה עם חיותא <שוי> שויו ועם ערדיא מדורה עשפא כתורין יטעמונה ומטל שמיא גשמה יצטבע עד די ידע די שליט אלהא <עליא> עלאה במלכות אנשא ולמן די יצבה יחקים <עליה> עלה :</p> <p>(כב) <ואנתה> ואנת ברה בלשצאר לא השפלת לבבך כל קבל די כל דנה ידעת : (כג) ועל מרא שמיא התרוממת ולמאניא די ביתה היתיו <קדמיד> קדמן <ואנתה> ואנת <ורברבניך> ורברבניך שגלתך ולחנתך חמרא שתין בהון ולא להי כספא ודהבא נחשא פרזלא אעא ואבנא די לא חזיו ולא שמעין ולא ידעין שבחת ולא להא די נשמנת בידה וכל ארחתך לה לא הדרת : (כד) באדין מן קדמוהי שליח פסא די ידא וכתבא דנה רשים :</p>
<p>(כה) וזה הכתב אשר נרשם מנא מנא תקל ופרסיו : (כו) וזה פשר הדבר : מנא- מנה אלוהים מלכותך והשלימה. (כז) תקל- נשקלת במאזניים ונמצאת חסר (כח) פרס- נפרסה מלכותך ונתנה למדי ופרס</p>	<p>(כה) ודנה כתבא די רשים מנא מנא תקל ופרסיו : (כו) דנה פשר מלתא מנא מנה אלהא מלכותך והשלימה : (כז) תקל תקילתה במאזניא והשתכחת חסיר : (כח) פרס פריסת מלכותך ויהיבת למדי ופרס :</p>
<p>(כט) אז ציוה בלשצאר והלבישו את דניאל ארגמן ורביד הזהב על צוארו והכריזו עליו כי יהיה מושל בשליש המלכות (ל) בו בלילה נהרג בלשצאר המלך הכשדי.</p>	<p>(כט) באדין אמר בלשצאר והלבישו לדניאל ארגונא <והמונכא> והמניכא די דהבא על צוארה והכריזו עלוהי די להוא שליט תלתא במלכותא : (ל) בה בליליא קטיל בלשצאר מלכא <כשדיא> כשדיא : פ</p>

המשמעות הנסתרת של הכתובת המסתורית:

1. "ישקלני במאזני צדק וידע אלוה תמתי" (איוב לא 6)
2. C. Clermont-Ganneau: החידה מציגה שלוש מידות של משקל: מנה- מנה מטבע בעל ערך של ארבעה דינמי זהב, תקל= שקל- שהוא חמישית המנה, פרס- מחצית המנה
3. תרגום השבעים לדניאל ה, (בתקציר הסיפור): Μανη φαρες θεκελ : מ ג א ... פ ר ס ... ת ק ל
4. "בחשיפת החידה הספרותית ופתרונה נועד לקורא תפקיד מרכזי, וגם כאשר דמות מן הדמויות תפתור את החידה, לא יצא הקורא ידי חובתו עד אשר יבחן פעם ופעמיים ושלוש אם אין מסתתרים – בהקשר ספרותי קרוב או אף מרוחק – פתרונות נוספים של החידה" (י' זקוביץ, **אביעה חידות מני קדם**, תל אביב 2005, עמ' 22)
5. "אמר ליה: אי הכי - ניקום אנא לגבי מר. - אמר ליה: מוטב יבא מנה בן פרס אצל מנה בן מנה, ואל יבא מנה בן מנה אצל מנה בן פרס" (תלמוד בבלי תענית דף כא ע"ב)
6. מנה:
"ויא) ואתם עזבי ה' השכחים את הר קדשי הערכים לגד שלחו והממלאים למני ממסד:
(יב) ומניתי אתכם לחרב וכלכם לטבח תכרעו יען קראתי ולא עניתם דברתי ולא שמעתם ותעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי בחרתם" (ישעיהו סה 11-12)
7. רז"ק ישעיהו פרק סה פסוק יא: העורכים לגד שלחו - גד פירושו מזל, כלומר מקריבי למזל מן המזלות, ואמר רבי משה כהן שהוא כוכב צדק **כי כן יקרא בלשון ערבי:**
8. תקל:
"ולפני עור לא תתן מכש"ל" (ויק' יט 14) מתרגם אונקלוס "וקדם דלא חזי לא תשים תקלא" (אונקלוס לויק' יט 14)
9. פרסין:
רש"י דניאל פרק ה פסוק כח (כח) פרס פריסת מלכותך וגו' - כלומר ופרסין משמע שני פרסין האחד פריסת מלכותך נשתברה מלכותך והשני שנתנה למדי ופרס:

ר"י אברבנאל בהקדמה לספר דניאל:

"נכתב הספר הזה וכל חלק וחלק ממנו לשתי תכליות שהזכרתי והם: האחד להגיד מעלת דניאל ומדרגתו בחכמה ובנבואה והשנית להעיר על ענייני האומה הישראלית מהדברים שבאו עליה ועתידין להיות בשוב ה' את שיבת ציון. לכן לא נזכרו בספר הזה כי אם הסיפורים שנלמד מהם אותם שתי הפינות ... אמנם שאר הסיפורים מענייני מלכיהם (של הבבלים) בחייהם ובמותם והמלכתם - אין לנו עסק בהם ולכן לא באו הנה"

משתה בלשאצר, רמבראנדט, 1635

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כב עמוד א :

מאי לא כהלין כתבא למקרא?

אמר רב : בגימטריא איכתיב להון : יתת יתת אידך פוגחמט...

ושמואל אמר : ממתוס ננקפי אאלרן,

ורבי יוחנן אמר : אנם אנם לקת ניסרפו.

רב אשי אמר : נמא נמא קתל פורסין.